

**Предотвратяване на трудови злополуки и здравни
проблеми при почистващия персонал**

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

Почистващ персонал има във всички икономически отрасли и работни места, като се започне от хотели и болници и се стигне до фабрики и земеделски стопанства. Дейностите по почистване се извършват на закрито и открито, включително на обществени места. Чистачите често работят през нощта или много рано сутрин, понякога сами – те са навсякъде, а работата им е крайно необходима¹.

Чистачите могат да бъдат или назначени лица, които работят в помещенията на своя работодател, или хопа, работещи в помещенията на трети лица. Те могат да бъдат наемани на работа в обществени учреждения и частни предприятия или да бъдат самостоятелно заети лица. Могат също да бъдат наемани от фирма-изпълнител, обслужваща много обекти седмично. Независимо дали почистването се извършва по договор или като основна дейност, то е дейност с многомилionen оборот в евро, която дава работа на милиони работници в цяла Европа.

Повечето чистачи са жени и работят при непълно работно време. Значителна част от тях са от етническите малцинства². Текучеството на персонала обикновено е високо поради високия дял на временната заетост и краткосрочните договори³. Този демографски модел и характеристиките на заетостта затрудняват осигуряването на безопасността и здравето на почистващия персонал.

Информация за настоящия е-Бюлетин

Чистачите се дефинират най-лесно според изпълняваните от тях задачи, а не като сектор или група. Общите задачи са почистване на повърхности – миене на подове, забърсване на прах, чистене с прахосмукачка, полиране на подови покрития и почистване на работни повърхности, както и рутинни домакински задачи. Работата по почистването може да включва задачи като миене на прозорци и улици, но настоящият е-Бюлетин се спира основно върху предотвратяване на здравни проблеми при платените работници, извършващи общо почистване.

Настоящият е-Бюлетин има за цел да информира работодателите, ръководителите, работниците и техните представители, особено тези в малките и средни предприятия (МСП), за опасностите, свързани с дейностите по почистване, и за начина, по който могат да бъде предотвратени здравните проблеми на почистващия персонал. Следва да се отбележи, че тъй като чистачи работят на всякакви работни места, обхващането на всички въпроси не е възможно. Читателите трябва да проверят съответното законодателство в своята държава-членка и ако имат съмнения, да потърсят съдействие от съответните органи.

Опасности и рискове за почистващия персонал

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

Опасностите и рисковете, на които е изложен почистващия персонал, са различни в зависимост от почистваното работно място. Видът на работното място определя следните параметри:

- дали се почистват отпадъчни материали, например дървесен прах в дърводелски работилници или кръв в болници;
- дали се почистват повърхности, например бетонови подове в промишлени помещения или полиран мрамор във фоайета на офиси;
- дали се използват почистващи препарати, например белина или разтворители;
- дали за почистването се използва работно оборудване.

Работниците по почистването могат да пострадат от:

- злополуки с подхлъзвания, спъвания и падания, особено при изпълнение на работа с вода;
- мускулно-скелетни смущения (МСС) поради извършване на повтарящи се задачи или ръчна обработка;
- излагане на опасни вещества, било то отпадъчни материали, които се почистват, или вещество, използвано за почистването;
- увреждания поради психо-социални фактори, например свързан с работата стрес, тормоз и насилие;
- злополуки при използване на работното оборудване, например заклещване на пръсти в машините или токов удар;
- организация на работата, например работа на смени или дълго работно време.

Задължение на работодателя е да определи и оцени потенциала за увреждания, както и да определи превантивните мерки, необходими за предотвратяване на уврежданията, или – ако това не е възможно – да намали риска от настъпване на увреждане. Този процес се нарича оценка на риска.

Оценка на риска за почистващия персонал

Целта на процеса по оценяване на риска се състои в определянето на всички рискове, които могат да навредят на работниците, и във въвеждането на ефективни мерки за тяхната защита. За да предпази почистващия персонал от трудови злополуки и проблеми със здравето, работодателят трябва да изготви и адаптира стратегии за превенция и интервенция на всички работни места.

Работодателите имат правното задължение да опазват здравето и безопасността на своя персонал. Работодателят трябва да направи оценка на рисковете за безопасността и здравето на работното място и след това да подобри стандартите за безопасност и здраве за всички работещи (и всякакви други лица), които могат да пострадат. Ако

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

служителите на двама работодатели работят заедно, работодателите трябва да координират работата си.

Следователно, добрата оценка на риска трябва да формира основата за подбор на работно оборудване и препарати за почистване, лични предпазни мерки, обучение на персонала и организация на работата заедно със собственика или оператора на помещенията, които трябва да бъдат почистени. Тя трябва да обхване всички стандартни операции и да отрази начина, по който действително се извършва работата при всякакви различни обстоятелства. За да се гарантира, че се отчита всеки аспект от работата, работниците трябва да бъдат включени в процеса по оценяване на риска.

Запомнете:

- опасност може да бъде всичко – работни материали, оборудване, работни методи и практики – което има възможност да причини увреждане;
- риск е възможността, голяма или малка, някой да пострада при тази опасност.

Ръководните принципи, които трябва да бъдат вземани предвид в целия процес по оценяване на риска, могат да бъдат разделени на последователност от стъпки.

Стъпка 1: Определяне на опасностите и лицата, изложени на риск

Търсене на онова, което може да причини увреждане на работното място, както и определяне на лицата, които могат да бъдат изложени на опасност. Поради разнообразието от дейности по почистване, тук ще споменем само основните опасности. Въпреки това за процеса по оценка на риска е важно да се определят опасностите, които могат да бъдат особено вредни за работещите на всяко конкретно работно място.

Основните опасности са:

- подхлъзвания, спъвания и падания, дължащи се на мокра повърхност или влачеци се по пода кабели;
- опасни вещества: специализирани почистващи препарати, но и вещества, съдържащи се в самите помещения, например прах;
- биологични опасности от инфекциозни материали и чистене с прахосмукачка; например кърлежови алергени;
- работно оборудване: било то почиствано оборудване или оборудване, използвано за почистване;
- МСС от повтарящи се движения и ръчна обработка, утежнявани от високата средна възраст на работната сила;
- влажна работна среда;
- работа в изолирани работни места: трябва да се проверят

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

проблемите с евентуалното спасяване;

- психо-социални проблеми: насилие, сексуален тормоз и грубо отношение;
- организация на работата: интензификация на работния процес и организацията на труда.

Когато работодател изпраща свои чистачи на други работни места, работодателите трябва да си сътрудничат, за да гарантират, че всички работници са защитени по време на дейностите по почистването – за да се избегнат не само уврежданията на чистачите, работещи в работни места на друг работодател, а и уврежданията на работниците от действията на чистачите.

Стъпка 2: Оценяване и приоритизиране на рисковете

Определяне на съществуващите рискове – например на тяхната тежест или вероятност – и приоритизирането им. От първостепенно значение е да се поставят приоритети във всяка работа по отстраняване или предотвратяване на рискове.

Оценяването на рисковете е следващата стъпка от процеса. След като се извърши оценка на риска, трябва да се вземат мерки за контрол в съответствие с определения приоритет.

Стъпка 3: Вземане на решения за превантивни действия

Определяне на подходящи мерки за отстраняване или контрол на рисковете. Превантивните мерки трябва да се разглеждат в съответствие с приложимите законови изисквания. Когато е възможно, рискът трябва да бъде отстранен, например, чрез:

- замяна на мокрото почистване с методи за сухо чистене за отстраняване на рисковете от подхлъзване;
- използване на захранвани с батерии ръчни инструменти за отстраняване на риска от спъване във влачеци се по пода кабели.

Ако това не е възможно, опасността трябва да бъде заменена с нещо по-малко опасно. Това може да се направи, например, чрез:

- замяна на агресивните препарати за почистване с по-малко агресивни;
- замяна на ръчното миене на подове с моторни подочистачки за намаляване на риска от МСС.

Трябва да бъдат изпълнени колективни мерки, като индивидуалните предпазни средства за защита се използват само в краен случай, когато рискът не може да бъде предотвратен или контролиран с други средства.

Стъпка 4: Предприемане на действия

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

Въвеждане на превантивни и защитни мерки чрез план за приоритетите (най-вероятно всички проблеми не могат да бъдат решени веднага) и уточняване на това кой какво и кога прави, когато трябва да се изпълни една задача, както и на средствата, заделени за изпълнение на мерките.

На фирмено ниво трябва да бъдат предприети стратегии за превенция и интервенция за защита на цялата работна сила. Примери на стратегии за интервенция на фирмено ниво са:

- предоставяне на информация и обучение за вдигането и работата с продукти и оборудване;
- гарантиране на правилно етикетиране на всички вещества, използвани от почистващия персонал, осигуряването на обучения и информация относно безопасното използване на веществата и предоставяне на лични предпазни средства (ЛПС) и облекло, когато е необходимо;
- получаване на всички информационни листове за безопасността на продуктите от производителите и осигуряване на разбиране от страна на почистващия персонал за рисковете и мерките за контрол за различните почистващи препарати;
- осигуряване на редовни тестове и проверяване на електрическото оборудване с цел предотвратяване на рисковете от токов удар, например от електрически кабел, който се влчи по мокър под;
- информирание и обучение на почистващия персонал относно рисковете от пожар, предпазните мерки и евакуацията в случай на пожар, както и тестване на алармените пожарни инсталации по време на работа на чистачите, така че те да могат да разпознават звука на алармения сигнал при аварийни случаи; това трябва да се прави във всяка почиствана сграда;
- предоставяне на нехлъзгащи се обувки или препоръчване и насърчаване на носенето на нехлъзгащи се обувки, за предпочитане с подметки от електрически изолатор като каучук;
- предоставяне на писмени инструкции за предпочитани и утвърдени работни практики;
- разработване на процедури за поддръжка на работното оборудване на почистващия персонал; например проверка и поддръжка на количките и механичните подечни съоръжения;
- употреба на почистващи препарати за подови покрития, които не създават опасност от подхлъзване по време на чистене;
- изискване от клиентите да предоставят подходящо осветление и вентилация, когато дейностите по почистването се извършват в извънработно време;
- употреба на машини за балиране на твърди битови отпадъци само от обучени работници;

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

- избягване на употребата на препарати за почистване на стъкло и лекета по килими, както и на почистващи препарати с общо предназначение на основата на бутоксиетанол, препарати за чистене на тоалетни със солна или фосфорна киселина, натриева основа (силни обезмаслителители) и препарати, базирани на етаноламинови съединения, например смивка за лакове върху подови покрития и обезмаслителители.

Работниците трябва да бъдат предупредени за рисковете и за това, което ще бъде направено, за да бъдат предпазени от тях. Освен това е важно да се уверим, че когато отстраняваме една опасност, не създаваме нови.

Стъпка 5: Наблюдение и преглед

Оценката трябва да се преразглежда на редовни интервали, за да се гарантира найната актуалност. Тя трябва да се преразглежда, когато настъпват съществени промени в организацията и след установяване на причините за злополука или оповестяване на изводите от разследване за едва избегната злополука.

След като бъдат въведени превантивни мерки, те трябва да бъдат проверявани, за да се гарантира правилното им действие. Преките ръководители имат най-добрата възможност да осигуряват ефективността на ежедневните мерки за контрол.

Някои работници имат право на наблюдение на здравословното състояние в зависимост от статута им, от законодателството на държавата-членка или от опасностите, на които са изложени.

Законодателни изисквания и стратегически действия

Минималните стандарти за защита на работниците се определят от европейски директиви. Те са транспонирани в законодателството на държавите-членки. Най-важната от тях е Рамковата директива (89/391/ЕИО), която съдържа разпоредби за процеса по оценяване на рисковете и за йерархия на превантивните мерки, които работодателите са длъжни да спазват. Някои от най-важните директиви са изброени в края на настоящия документ. Допитайте се до своите национални власти, за да установите какъв е приложимият закон; директивите определят минимални стандарти, а Вашата държава-членка може да е въвела по-строги изисквания.

Възможно е много стандарти като ISO и CEN да важат и за почистващия персонал. Те дават подробна техническа информация за организацията на работните места и оборудването; например, има стандарти за излагането на вибрации.

Решения на работното място

Почистване през деня

Работата по почистването често е на непълно работно време и се извършва в неудобни часове – много рано сутрин, късно вечер или нощем, като необичайните часове и моделът с нередовни смени могат да доведат до повишен риск от увреждане на почистващия персонал (например на човек, който работи сам през нощта). Както беше установено в някои държави-членки, не е задължително почистването да се прави в необичайни часове; съобщава се, че когато се чисти през деня, това е от полза не само за персонала, но и за предприятията клиенти, например благодарение на по-бързата реакция при разливане и случайно замърсяване^v.

Иновации в работата

Чистенето се разглежда като професия с ниска репутация. Това широко разпространено схващане вероятно се дължи на много фактори. Един от тях е, че в него често се използват най-традиционните методи и инструменти за работа. Подобряването на ергономичния дизайн обикновено върви успоредно с въвеждането на нови, по-усъвършенствани и по-систематични работни методи, оборудване и машини. Следователно, тази работа може да стане по-привлекателна за повече работници. Подобряването на имиджа на чистенето като работа и повишаването на удовлетвореността от труда могат да доведат – чрез по-качествена работа в по-здравословни условия – до увеличена производителност.

Информационни ресурси

В интернет има много полезна информация за почистващите препарати, тяхното действие и последствията им за здравето. По-долу е предложен кратък подбор:

Информация в интернет

- Bena, A., Mamo, A., Marinacci, C., Pasqualini, O., Tomaino, A., Costa, G., 'Infortuni ripetuti, rischio per professioni in Italia negli anni novanta' (Risk of repeated injuries by economic activity in Italy in the 1990's), *Med Lav*, 96, Suppl pp. 116-126, 2005, Italian, <http://www.dors.it/alleg/0201/09-bena.pdf>
- European Agency for Safety and Health at Work, *Accident prevention in practice* ISBN 92-95007-34-4, 2001, <http://osha.europa.eu/publications/reports/103/>
- European Federation of Cleaning Industries, *Health & Safety in the office cleaning sector*. <http://www.feni.be/index.php?id=19&L=0>

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

- Gamperiene, M., Nygård, J., Sandanger, I., Wærsted, M., Bruusgaard, D., 'The impact of psychosocial and organizational working conditions on the mental health of female cleaning personnel in Norway', *J Occup Med Toxicol.*, 1(1), Nov 2006, <http://www.occup-med.com/content/1/1/24>
- GMB: Britain's General Union, *Health and Safety for cleaners: A GMB guide.* <http://www.gmb.org.uk/Templates/PublicationItems.asp?NodeID=91047>
- Health & Safety Executive, *Caring for cleaners. Guidance and case studies on how to prevent musculoskeletal disorders*, HSG234, ISBN 0-7176-2682-2 <http://www.hse.gov.uk/press/2003/e03078.htm>
- Health & Safety Executive, *Safe use of cleaning chemicals in the hospitality industry.* <http://www.hse.gov.uk/pubns/cais22.pdf>
- Hoods, V., Buckle, P., Haisman, M., *Musculoskeletal health of cleaners*, Robens Centre for Health Ergonomics, University of Surrey, 1999, http://www.hse.gov.uk/research/crr_pdf/1999/CRR99215.pdf
- Huth, Elke, *Arbeitsfelder: Arbeits- und Gesundheitsschutz in der Reinigung, Reinigungs- und Hygiene – Technik, Facility Management*, <http://www.bewegungs-abc.de/haupt.htm>
- Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud, *Fichas internacionales de datos de seguridad.* <http://www.istas.net/webistas/abreenlace.asp?idenlace=1570>
- Scherzer, T., Rugulies, R., Krause, N., 'Work-related pain and injury and barriers to workers' compensation among Las Vegas hotel room cleaners', *Am J Public Health*, 95(3), Mar 2005, pp. 483-488, <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1449206>
- Union Network International, *Health and Safety in the office cleaning sector – European manual for employees*, 2000. http://www.union-network.org/UNIsite/Sectors/Property_Services/Cleaning/CleaningManual.htm

Печатни публикации

- Flyvholm, M., Mygind, K., Sell, L., Jensen, A., Jepsen, K., 'A randomised controlled intervention study on prevention of work related skin problems among gut cleaners in swine slaughterhouses', *Occup Environ Med.*, 62(9), Sep 2005, pp. 642-649.
- Gamperiene, M., Nygård, J., Brage, S., Bjerkedal, T., Bruusgaard, D., 'Duration of employment is not a predictor of disability of cleaners: a longitudinal study', *Scand J Public Health*, 31(1), 2003, pp. 63-68.
- Kumar, R., Chaikumarn, M., Lundberg, J., 'Participatory ergonomics and an evaluation of a low-cost improvement effect on cleaners' working posture', *Int J Occup Saf Ergon.*, 11(2), 2005, pp. 203-210.
- Laursen, B., Søgaaard, K., Sjøgaard, G., 'Biomechanical model predicting electromyographic activity in three shoulder muscles from

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

- 3D kinematics and external forces during cleaning work', *Clin Biomech (Bristol, Avon)*, Volume 18, Issue 4, May 2003 May, pp. 287-295.
- Massin, N., Hecht, G., Ambroise, D., Héry, M., Toamain, J., Hubert, G., Dorotte, M., Bianchi, B., 'Respiratory symptoms and bronchial responsiveness among cleaning and disinfecting workers in the food industry', *Occup Environ Med.*, 64(2), Feb 2007, pp. 75-81.
- Mondelli, M., et al., 'Carpal tunnel syndrome and ulnar neuropathy at the elbow in floor cleaners', *Neurophysiol Clin.*, 36(4), Jul-Aug 2006, pp. 245-53.
- Zock, J., et al., 'Asthma risk, cleaning activities and use of specific cleaning products among Spanish indoor cleaners', *Scand J Work Environ Health.*, 27(1), Feb 2001, pp. 76-81.
-

Стандарти

- **EN 14253:2003** Механични вибрации – измерване и изчисляване на вибрациите, въздействащи върху цялото тяло по време на работа, по отношение на здравето. Практически указания
- **ISO 2631:2001** Механични вибрации и удар – оценка на излагането на хората на вибрации на цялото тяло
- **ISO 5349:1986** Механични вибрации – указания за измерване и оценка на въздействието на вибрациите, предаващи се по ръката на човека
- ISO 5805:1997 Механични вибрации и удар – въздействие върху човека. Речник
- **ISO 8662:1988** Ръчни преносими моторни инструменти – измерване на вибрациите при дръжката
- **EN ISO 20643** Вибрации, предаващи се по ръката на човека от ръчно държани и ръчно водими машини – измерване на вибрациите на повърхността на дръжката (**ISO/DIS 20643:2002**).

Приложими директиви

- 2000/54/ЕО от 18 септември 2000 г. относно биологичните агенти – целта на тази директива е да се определят минимални изисквания за гарантиране на по-висока степен на безопасност и защита на здравето на работниците, изложени на биологични агенти на работното място.
- 2002/44/ЕО от 25 юни 2002 г. относно физическите агенти – експозицията на работниците на рискове от вибрации.
- 89/391/ЕО от 12 юни 1989 г. Рамкова директива – тази обща директива за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място задължава работодателите да гарантират безопасността и здравето на работниците от всяка гледна точка на работата им.
- 89/654/ЕО от 30 ноември 1989 г. относно минималните изисквания за безопасност и здраве на работното място – отнася се

Предотвратяване на трудови злополуки и здравни проблеми при почистващия персонал

както към съществуващите работни места, така и към работни места, използвани за първи път. Тези изисквания са описани подробно в приложенията към директивата.

- 89/655/ЕИО от 30 ноември 1989 г. относно минималните изисквания за безопасността и здравето на работниците при използването на работни съоръжения по време на работа, например инструменти и машини.
- 89/656/ЕИО от 30 ноември 1989 г. относно минималните изисквания за безопасност и здраве на работещите при използване на лични предпазни средства на работното място – всички лични предпазни средства трябва да отчитат ергономичните изисквания и здравословното състояние на работника, като му прилягат правилно след евентуално необходимото регулиране.
- 90/269/ЕИО от 29 май 1990 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд при ръчна обработка на товари – ръчната обработка на товари трябва да се избягва, а при невъзможност да бъде организирана и работниците да бъдат обучени правилно.
- 91/383/ЕИО от 29 юли 1991 г. – работници на временно трудово правоотношение – целта се състои в прилагането на допълнителни мерки, за да се гарантира, че временно заетите работници се ползват със същото равнище на защита, както и останалите работници.
- 93/104/ЕО от 23 ноември 1993 г. относно някои аспекти на организацията на работното време – целите се състоят във възприемането на минимални изисквания за някои аспекти на организацията на работното време във връзка със здравето и безопасността на работниците. По отношение на почистващия персонал – те трябва да бъдат защитени от неблагоприятни последици за тяхното здраве и безопасност, предизвиквани главно от неудобни схеми на работно време или от работа през нощта.
- 94/33/ЕО от 22 юни 1994 г. относно закрила на младите хора на работното място – директивата възлага отговорност на работодателите да осигурят свеждането до минимум на рисковете за младите хора чрез извършване на оценка на рисковете за младите хора, преди те да започнат работа. Освен това трябва да се установи дали младият човек не подлежи на забрана за извършването на определена работа по почистване.
- 98/37/ЕО от 22 юни 1998 г. относно сближаването на законодателствата на държавите-членки по отношение на машините – изисквания към доставките на машини и съоръжения за използване на работното място.

Библиография

¹ European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

² European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

³ Mormont, M., *Institutional representativeness of trade unions and employers' organisations in the industrial cleaning sector*, Université Catholique de Louvain, Institut des Sciences du Travail, Project number VC/2003/0451, 146 pp. http://www.trav.ucl.ac.be/recherche/pdf/%202002/2001%2012%20LPS_final.pdf

^v Schlese, M., Schramm, F., *Beschäftigungsbedingungen in der Gebäudereinigung*, Berichte der Werkstatt für Organisations und Personalforschung e.V., Berlin 2004, ISSN 1615-8261.